

Laidiens: 08.04.2019., Nr. 70
Oficiālās publikācijas Nr.: 2019/70.5

Finanšu un kapitāla tirgus komisijas normatīvie noteikumi Nr. 52

Rīgā 2019. gada 26. martā

(Finanšu un kapitāla tirgus komisijas padomes
sēdes protokols Nr. 14 2. p.)

Krājaizdevu sabiedrību aktīvu un ārpusbilances saistību novērtēšanas normatīvie noteikumi

*Izdoti saskaņā ar Krājaizdevu sabiedrību likuma
20. panta trīspadsmto daļu*

I. Vispārīgie jautājumi

1. "Krājaizdevu sabiedrību aktīvu un ārpusbilances saistību novērtēšanas normatīvie noteikumi" (tālāk tekstā – noteikumi) nosaka prasības attiecībā uz aktīvu un ārpusbilances saistību kvalitātes novērtēšanu un klasifikāciju atbilstoši noteiktajai kredītriska pakāpei un atspoguļošanai finanšu pārskatos.
2. Noteikumi ir saistoši Latvijā reģistrētajām krājaizdevu sabiedrībām (tālāk tekstā – sabiedrība).
3. Noteikumu prasības attiecas uz visu veidu finanšu aktīviem, kas ir parāda instrumenti, tostarp kredītiem, kā arī ārpusbilances saistībām, kurām piemīt kredītrisks.
4. Noteikumos lietotie termini:
 - 4.1. kredītrisks – zaudējumu rašanās iespēja gadījumā, ja parādnieks (debitors) nespēs vai atteiksies pildīt līguma nosacījumiem atbilstošās saistības pret sabiedrību;
 - 4.2. kredītpēja – parādnieka spēja un griba pildīt saistības atbilstoši līguma noteikumiem;
 - 4.3. valsts risks – zaudējumu rašanās risks gadījumā, ja sabiedrības parādnieks, kas nav Latvijas Republikas rezidents, nespēs atbilstoši līguma noteikumiem pildīt saistības pret sabiedrību tās valsts politisko, sociālo un ekonomisko apstākļu dēļ, kuras rezidents viņš ir;
 - 4.4. patiesā vērtība – summa, kāda tiktu saņemta, pārdodot aktīvu, vai tiktu maksāta, izpildot saistības parastā darījumā starp tirgus dalībniekiem minētā aktīva vai saistību novērtēšanas datumā;
 - 4.5. tirā iegūstamā vērtība – aplēsts naudas vai tās ekvivalentu daudzums, ko var iegūt, pārdodot kādu aktīvu parastās saimnieciskās darbības gaitā, un kas ir samazināts par izmaksām, kas saistītas ar pārdošanu;
 - 4.6. pašreizējā vērtība – nākotnes izejošās vai ienākošās naudas plūsmas tagadnes vērtība, kas diskontēta, lai atspoguļotu naudas vērtību laikā;

- 4.7. bilances vērtība – aktīva vērtība pirms uzkrājumiem vērtības samazinājumam;
- 4.8. parāds – sabiedrības prasību kopsumma (pamatsumma un uzkrātie procenti) pret parādnieku (debitoru);
- 4.9. no nodrošinājuma atkarīgs kredīts – kredīts, kura atmaksas primārais vai vienīgais avots ir nodrošinājuma pārdošana;
- 4.10. procentu kapitalizācija – uzkrāto procentu pieskaitīšana kredīta pamatsummai vai to samaksa uz aizņēmējam izsniegta jauna kredīta rēķina;
- 4.11. kredīta pārstrukturēšana – atvieglojumu piešķiršana aizņēmējam ekonomisku vai juridisku iemeslu, kas saistīti ar aizņēmēja finansiālām grūtībām, dēļ, kurus citā gadījumā sabiedrība nebūtu piešķirusi un kuri var izpausties kā:
- 4.11.1. jebkāda kredīta nosacījumu atvieglošana, piemēram, kredīta termiņa pagarināšana, kredīta maksājumu atlikšana, procentu kapitalizācija, sākotnējās procentu likmes samazināšana;
- 4.11.2. nodrošinājuma (kustamā un nekustamā īpašuma) vai citu aktīvu pārņemšana pilnīgai vai daļējai kredīta samaksai;
- 4.11.3. sākotnējā aizņēmēja aizstāšana vai papildu parādnieka iesaistīšana;
- 4.12. finansiālas grūtības (4.11. punkta izpratnē) – tādas aizņēmēja finansiālā stāvokļa izmaiņas, kuru dēļ ir radušās vai tuvā nākotnē radīsies grūtības izpildīt finanšu saistības pilnā apmērā bez nodrošinājuma pārdošanas;
- 4.13. uzkrājumi – izveidotie uzkrājumi bilances aktīvu posteņu (kredītu, parāda vērtspapīru) vērtības samazinājumam, kā arī ārpusbilances saistību vērtības korekcijas.

II. Aktīvu un ārpusbilances saistību kvalitātes novērtēšana

5. Sabiedrība izveido aktīvu kvalitātes novērtēšanas sistēmu, lai savlaicīgi novērtētu aktīvu un ārpusbilances saistību kvalitāti un noteiktu zaudējumu apmēru, ņemot vērā šo noteikumu prasības.
6. Par aktīvu kvalitātes novērtēšanas sistēmas izveidošanu un efektīvu darbību atbild sabiedrības valde. Sabiedrības valde regulāri pārskata un izvērtē aktīvu kvalitātes vērtēšanas rezultātus un izveidoto uzkrājumu pietiekamību.
7. Lai savlaicīgi noteiktu aktīvu un ārpusbilances saistību kvalitātes pārmaiņas, sabiedrība regulāri, bet ne retāk kā reizi ceturksnī un katru reizi, kad sabiedrības rīcībā nonāk informācija, kas norāda, ka notikusi būtiska kāda aktīva vai kādu ārpusbilances saistību kvalitātes pasliktināšanās, veic aktīvu un ārpusbilances saistību kvalitātes novērtēšanu, pamatojoties uz vispusīgu, dokumentētu un konsekventi piemērojamu aktīvu portfeļa analīzi.
8. Sabiedrības revīzijas komisija ne retāk kā divas reizes gadā veic portfeļa kvalitātes izvērtējumu un sniedz savu vērtējumu sabiedrības valdei.
9. Sabiedrība atzīst aktīvu un ārpusbilances saistību kvalitātes pasliktināšanos, ja sabiedrībai nav pamatotas pārliecības, ka tā varēs atgūt visu parādu saskaņā ar līguma noteikumiem.
10. Sabiedrība aktīvu un ārpusbilances saistību kvalitātes pasliktināšanās rezultātu atzīst finanšu un uzraudzības pārskatos, veidojot uzkrājumus periodā, kad notikusi aktīvu vai ārpusbilances saistību kvalitātes pasliktināšanās.
11. Sabiedrība, novērtējot aktīvu un ārpusbilances saistību kvalitāti, izvērtē kredītņēmēja kredīspēju, izmantojot visu tai pieejamo informāciju, tostarp:

- 11.1. aizņēmēja kredītvēsturi;
- 11.2. aizņēmēja finansiālo stāvokli;
- 11.3. aizņēmēja saimnieciskās darbības rezultātus un perspektīvas;
- 11.4. maksātspējīgo galvotāju esamību;
- 11.5. aizņēmēja pašreizējās un prognozējamās naudas plūsmas pietiekamību parāda samaksai;
- 11.6. nodrošinājuma vērtību;
- 11.7. līgumā noteikto parāda samaksas termiņu ievērošanu;
- 11.8. valsts risku, ja kredīts ir izsniegts nerezidentam;
- 11.9. valūtas risku, ja kredīts ir izsniegts citā valūtā nekā aizņēmēja ienākumi.
12. No nodrošinājuma atkarīgu kredītu vērtē, pamatojoties uz kredīta nodrošinājuma patieso vērtību.
13. Nodrošinājuma esamība neaizstāj kredītņēmēja kredīspējas novērtēšanu un nepieciešamās informācijas saņemšanu no parādnieka (debitora).
14. Sabiedrība dokumentē kredītņēmēja kredīspējas izvērtējumu pirms kredīta piešķiršanas, pirms nosacījumu maiņas kredīta līgumā (tostarp kredīta pārstrukturēšanas) un kredītiem, kas klasificēti kā zemstandarta vai šaubīgi saskaņā ar šo noteikumu 23. un 24. punktu. Sabiedrība izvērtējumā izmanto tai pieejamos informācijas avotus (piemēram, Valsts ieņēmumu dienesta sniegtās izziņas par ienākumiem, konta izrakstus, noslēgtos līgumus, kas apliecina aizņēmēja pašreizējās un prognozējamās naudas plūsmas).
15. Lai atzītu nodrošinājumu par piemērotu, sabiedrība pārliecinās par nodrošinājuma pārņemšanas vai pārdošanas iespējām, apdrošināšanas esamību un citiem nosacījumiem, īpaši, ja nodrošinājums atrodas ārpus Latvijas.
16. Kredīta nodrošinājuma patieso vērtību nosaka, ievērojot piesardzības principu. Ja kredīta nodrošinājums ir likvids, par šāda nodrošinājuma patieso vērtību pieņem tā tirgus vērtību vai tīro iegūstamo vērtību, ja ar pārdošanu saistītās izmaksas ir būtiskas. Ja nodrošinājumu nevar pārdot likvidā tirgū, tā patieso vērtību nosaka kā no nodrošinājuma pārdošanas paredzamās naudas plūsmas pašreizējo vērtību.
17. Sabiedrība, vērtējot kredīta procentu samaksas termiņu ievērošanu aizņēmēja kredītvēsturē, ņem vērā, vai ir veikta procentu samaksa vai notikusi procentu kapitalizācija.
18. Procentu kapitalizācija ir ekonomiski pamatota, ja ir izpildīti šādi nosacījumi:
 - 18.1. aizņēmējs spēj samaksāt parādu no saviem regulārajiem ienākumiem;
 - 18.2. procentu kapitalizācija ir paredzēta sākotnējā līgumā un aizņēmēja prognozējamā naudas plūsma ir pietiekama, lai veiktu parāda samaksu līgumā paredzētajā termiņā;
 - 18.3. procentu kapitalizācija veikta ne vairāk kā divu līgumā paredzēto secīgo procentu maksājumu vietā un kopējais laika periods, par kuru procenti ir kapitalizēti, nepārsniedz sešus mēnešus.
19. Ja procentu kapitalizācija nav ekonomiski pamatota, kapitalizētie procenti ir uzskatāmi par kavētiem procentiem un procentu samaksas kavējums tiek rēķināts, skaitot no termiņa, kas noteikts līgumā pirms procentu kapitalizācijas.

III. Aktīvu klasifikācija

20. Sabiedrība, pamatojoties uz kredītu novērtējumu, klasificē kredītus kā standarta, uzraugāmus, zemstandarta, šaubīgus un zaudētus kredītus.

21. Standarta kredīti ir kredīti, kuriem nav pazīmju, ka tie netiks samaksāti pilnā apmērā. Kā standarta kredītus klasificē:

21.1. kredītus aizņēmējiem, kuriem nav gaidāmas problēmas ar parāda samaksu, jo pašreizējā un prognozējamā naudas plūsma ir pietiekama, lai samaksātu parādu, un kuri parāda samaksu veic saskaņā ar līgumā noteiktajiem termiņiem vai kavē parāda samaksu līdz piecām dienām;

21.2. no nodrošinājuma atkarīgus kredītus, ja izpildīti šādi nosacījumi:

21.2.1. nodrošinājuma vērtība (tostarp piespiedu pārdošanas gadījumā) pārsniedz parāda summu;

21.2.2. nodrošinājumu var savlaicīgi pārdot, jo pastāv likvīds tirgus;

21.2.3. sabiedrībai nav juridisku šķēršļu nodrošinājuma atsavināšanai.

22. Uzraugāmie kredīti ir kredīti, kuri sabiedrības valdei pastiprināti jākontrolē, jo tiem piemīt potenciāla nedrošība, kas, ja situācija netiek mainīta, nākotnē var ietekmēt parāda samaksu un sabiedrībai radīt zaudējumus. Kā uzraugāmos kredītus klasificē kredītus, kuriem:

22.1. ekonomiskie vai tirgus apstākļi var nelabvēlīgi ietekmēt aizņēmēju vai nozari, kurā aizņēmējs darbojas;

22.2. vērojamas aizņēmēja darbības pasliktināšanās tendences, bet ne tik nozīmīgas, lai apdraudētu parāda samaksu;

22.3. aizņēmējs kavē maksājumus līdz 30 dienām;

22.4. aizņēmējs kavē parāda samaksu 31–90 dienas, bet sekundārais kredīta samaksas avots ir drošs;

22.5. no nodrošinājuma atkarīgo kredītu nodrošinājuma stāvoklis un tā kontroles iespējas izraisa šaubas;

22.6. nav iespējams nodrošināt atbilstošu kredīta uzraudzību līguma kvalitātes dēļ;

22.7. konstatēti darījumi, kas neatbilst sabiedrības kredītriska pārvaldīšanas politikām un procedūrām.

23. Zemstandarta kredīti ir kredīti, kuriem ir skaidri izteikta nedrošības pakāpe, kas liek apšaubīt pilnu parāda samaksu, un kuri sabiedrībai radīs zaudējumus, ja šī nedrošība netiks novērsta. Kā zemstandarta kredītus klasificē kredītus, kuriem:

23.1. aizņēmēja naudas plūsma nav pietiekama, lai veiktu regulārus maksājumus saskaņā ar līguma nosacījumiem;

23.2. sabiedrība saņem neapmierinošu kārtējo informāciju par aizņēmēja finansiālo stāvokli vai neatbilstošu dokumentāciju par kredīta nodrošinājumu un parāda samaksas avotiem;

23.3. aizņēmējs kavē parāda samaksu 31–90 dienas;

23.4. kredīta pamatsummas vai procentu samaksas kavējums pārsniedz 90 dienas, bet sekundārais kredīta samaksas avots ir drošs.

24. Šaubīgie kredīti ir kredīti, kuru dēļ sabiedrībai ir liela varbūtība ciest zaudējumus, novērtēšanas laikā nav iespējams precīzi noteikt zaudējumu apmēru, bet ir pamatotas cerības daļēji atgūt kredītu. Kā šaubīgos kredītus klasificē to aizņēmēju kredītus:

24.1. kuriem ir likviditātes problēmas un faktiskas maksātnespējas pazīmes;

- 24.2. kuri ir likvidējami un kuru aktīvu vērtība ir nepietiekama, lai pilnā apmērā izpildītu sabiedrības prasības;
- 24.3. kuri parāda samaksu kavējuši 91–180 dienas un kuriem izsniegto kredītu sekundārais kredīta samaksas avots ir apšaubāms.
25. Zaudētie kredīti ir kredīti, kuriem novērtēšanas laikā nav reālas vērtības, to nav iespējams noteikt, jo sabiedrības rīcībā nav aizņēmēja kredībspēju apliecināšu dokumentu, kredīts izsniegts bez nodrošinājuma vai nav nodrošināta atbilstoša nodrošinājuma kontrole. Kā zaudētos kredītus klasificē to aizņēmēju kredītus, kuri:
- 25.1. parāda samaksu kavējuši vairāk nekā 180 dienas;
- 25.2. ir miruši, atrodas bezvēsts prombūtnē vai pārtraukuši savu darbību;
- 25.3. ar tiesas lēmumu atzīti par maksātnespējīgiem.
26. Kredītus, kuriem nav noteikts parāda samaksas grafiks (piemēram, konta debeta atlikums (overdrafts), kredītlīnija) un kuriem ir grūti nodalīt pamatsummas samaksu un procentu samaksu, līdz ar to ir grūti noteikt procentu maksājumu kavējumus, klasificē ne augstāk kā zemstandarta, ja:
- 26.1. pēdējo 90 dienu laikā nav veikti maksājumi vai, ja tie ir veikti, samaksātā summa ir mazāka nekā procentu summa, kura uzkrāta attiecīgajā periodā;
- 26.2. konta debeta atlikums pārsniedz apstiprināto limitu par 10 procentiem vai par jebkādu summu 30 dienas pēc kārtas;
- 26.3. konta debeta atlikums pieļauts 30 dienas pēc kārtas un kontiem nav apstiprināti konta debeta atlikuma limiti;
- 26.4. ir beidzies kredīta izmantošanas termiņš, maksājumi kavēti vairāk nekā 30 dienas, nav apstiprināts jauns konta debeta atlikuma limits.
27. Ja vienam aizņēmējam izsniegti vairāki kredīti, sabiedrība piešķir klasifikāciju katram kredītam atsevišķi un zemāko klasifikāciju (ar augstāku riska pakāpi) piemēro visiem šim aizņēmējam izsniegtajiem kredītiem.
28. Ja aizņēmējs ietilpst savstarpēji saistītu klientu grupā un vismaz vienai personai no šīs grupas izsniegtais kredīts ir klasificēts kā šaubīgs vai zaudēts, visus pārējos šā aizņēmēja kredītus nedrīkst klasificēt augstāk kā uzraugāmus.
29. Izņēmuma gadījumā kredītus, kuri ir izsniegti vienam aizņēmējam vai aizņēmējam, kas ietilpst savstarpēji saistītu klientu grupā, var klasificēt citādi, nekā noteikts šo noteikumu 27. un 28. punktā, ja sabiedrība šādu lēmumu var atbilstoši pamatot.
30. Sabiedrība var paaugstināt kredīta klasifikāciju vienīgi tad, ja tās rīcībā ir objektīvi pierādījumi, ka būtiski uzlabojusies aizņēmēja kredībspēja:
- 30.1. kredīta pamatsumma un procenti, kuru maksāšanas termiņš bija nokavēts, ir samaksāti vai aizņēmējs ir atsācis veikt šos maksājumus līgumā paredzētajā apmērā un termiņā, turklāt veicis vismaz trīs maksājumus pēc kārtas;
- 30.2. aizņēmēja pašreizējā naudas plūsma un naudas plūsmas prognoze ir pozitīva un stabila.
31. Pārējos finanšu aktīvus un ārpusbilances saistības sabiedrība vērtē pēc tādiem pašiem principiem kā kredītus.

IV. Uzkrājumi nedrošiem parādiem